

Dr. czétényi CZETTLER JENŐ
(1879–1953)

egyetemi tanár, az MTA levelező tagja, az országgyűlés alelnöke, felsőházi tag

Apja, Czettler Ferenc, Tápióságról származott, a Jászkerület földmérője, majd Jászberény város tiszteletbeli mérnöke. Édesanyja Bőthös Anna. Czettler Jenő Jászárokszálláson született 1879. április 2-án. Gyermekkorát Jászberényben töltötte, itt érettségizett 1897-ben. Egyetemi tanulmányait Budapesten és Berlinben folytatta. Jogtudományból 1901-ben Budapesten doktorált.

Ezután a Földművelésügyi Minisztériumba került, ahol főleg mezőgazdasági szociálpolitikával foglalkozott. 1906-tól bekapcsolódott a törvényelőkészítő munkába is, részt vett a cselédtörvény és a munkásház-törvény kodifikációs munkálataiban. 1905-től a budapesti Állatorvosi Főiskolán a közgazdaságtan és a szociálpolitika megbízott előadója volt. Ezt a pozíciót egészen 1918-ig betöltötte.

1908-ban Berlinben járt, ahol a mezőgazdasági szociálpolitikát tanulmányozta, majd a skandináv államokban a mezőgazdasági szövetkezetek működéséről tájékozódott.

A kormány 1909-ben a Magyar Gazdaszövetséghez osztotta be, ő foglalkozott a mezőgazdaság, a szövetkezetek, a terményértékesítés, a szakiskoláztatás stb. kérdéseivel is.

A szociálpolitika és közgazdaságtan, 1917-től pedig meghívott előadóként, a bevezetés a nemzetgazdaságtan és a szociálpolitika ismeretébe című tárgyakat oktatta. Minisztériumi osztálytanácsosként lépett ki a minisztériumból, és a Magyar Gazdaszövetség elnökeként működött tovább.

1919 márciusától, a proletárdiktatúra idején eltiltották a tanítástól, és Budapest elhagyására kényszerítették.¹

A húszas évekre Czettler egyre inkább megerülhetetlen személyisége lett a hazai tudományos és politikai életnek. Lényegében a közigazgatás, a tudomány és a politikai élet szinte minden területén nélkülözhetetlennek bizonyult, a szerepe egyre jelentékenyebbé vált.

1919. december 30-tól a Királyi Magyar Tudományegyetemi Közgazdaságtudományi Karán a szövetkezeti politika és szövetkezeti ügyvitel, az agrárpolitika, majd a gazdaságtörténet rendes tanára (1919–1925), emellett a kar Mezőgazdaságpolitikai Intézetének igazgatója is lett (1925–1934).

Az 1924/25. tanévben dékán, egy évtizeddel később, az 1935/36. tanévben a rektori tisztséget is betöltötte az ekkor már József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (JNMGE) néven működő intézményben, amelynek a mezőgazdasági és állatorvosi karán 1934-ben kinevezték nyilvános rendes tanárnak. Czettler e sokrétű tevékenységével párhuzamosan a Pázmány Péter Tudományegyetem jogi karán a mezőgazdasági szociálpolitika magántanáráként is tevékenykedett.²

1922-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjává választotta. 1933-ban a Szent István Akadémia II. szakosztályának tagja lett. Részt vett a lengyel–magyar kapcsolatok ápolását célul tűző, elsősorban irodalommal foglalkozó Magyar Mickiewicz Társaság munkájában is.³

1920-ban és 1922-ben nemzetgyűlési képviselővé választották, 1927-ben és 1931-ben a jákóhalmi kerületet képviselte. 1927 és 1935 között egyik alelnöke volt a képviselőháznak. 1935-ben nem került be a parlamentbe, de a keresztény konzervatív szárny azután is számított tanácsaira, tanácsadói tevékenységére.

Szakmai, tudományos tevékenységéhez kötődően addig is sokféle társadalmi megbízatása volt, de egyre nyilvánvalóbb lett, hogy nem volt a gazdaságnak, oktatásnak, tudományos életnek olyan területe, ahol ne számítottak volna tanácsaira, segítségére, munkájára.⁴

¹ CZETTLER Jenő: Mezőgazdaság és szociális kérdés, Tóth Pál Péter bevezetője Bp. 1995, 7–25. p.

² Uo.

³ https://hu.wikipedia.org/wiki/Czettler_Jen%C5%91

⁴ Dr. KALMÁR Pálné: Czettler Jenő életútja, kézirat.

Tagja volt a Felsőkereskedelmi Iskolai Tanárvizsgáló Bizottságnak, az Országos Közlekedési Bizottságnak, az Országos Pénzügyi Tanácsnak, az Országos Szőlészeti és Borászati Tanácsnak, a Budapesti Kereskedelmi és Iparkamarának.

Ellátta az Országos Magyar Gazdasági Egyesület elnöki tisztségét, és tevékenykedett az Országos Felsőoktatási Tanács és a Mezőgazdasági Szociálpolitikai Tanács munkájában is. A Tanulmányi Bizottság tagjaként részt vett a Soproni Nyári Egyetem munkájában. Mindezek mellett a Katolikus Népszövetség és az Egyesült Keresztény Nemzeti Liga alelnöki tisztségét is ellátta.⁵

Számos civil szervezet tiszteletbeli elnökének vagy tagjának is megválasztotta. A nem túl előkelő, nem igazán exponált felkéréseknek is ugyanolyan elhivatottsággal tett eleget, mint a magasabb társadalmi megbízatásoknak. Nem utasította vissza az orvoskari Csaba Bajtársi Egyesület felkérését sem, így lett a „Jász Kun” törzs patrónusa, ami további egyértelmű bizonyítéka jászsági kötődésének.⁶

Számos társadalmi tisztsége közül szívéhez legközelebb az általa alapított „Jászok Egyesülete Budapesten” elnöki pozíciója állt. A jász gyökereit, indulását, felnevelődését nem felejtette el, képviselőként is ennek a területnek a boldogulásáért (is) dolgozott, kereste a Jászsághoz kötődő eseményeket, feladatokat stb. Így vált egyre természetesebbé számára, hogy összetartsa, nem ritkán segítse a Jászságból elszármazottakat, szorgalmazza és megszervezze a kapcsolattartó rendezvényeket az itthon maradottak és az elszármazottak között. A Jászok Egyesülete hálából 1929-ben elnökük tiszteletére Czettler Jenő-serleget készíttetett, melyet az egyesület alapításának 8. évfordulóján díszközgyűlésen avattak fel.⁷ Az egyesület 1930-ban felkérte Gecse Árpád festőművészt elnökük arcképének⁸ megfestésére.

Katolikus hitét is intenzíven élte meg. Jelen volt mindenhol, ahol keresztény katolikus szervezkedések folytak, ahol a katolikus demonstrációval emelni lehetett a keresztény öntudatot.

Tevékenysége legmagasabb szintű elismeréseként Horthy Miklós kormányzó 1931 júliusában az I. osztályú Magyar Érdemkeresztel tüntette ki. 1936 júliusában pedig a haza szolgálatában szerzett kiváló érdemei elismerésül magyar királyi titkos tanácsosi méltóságot adományozott neki. 1938 decemberétől a kétkamarás magyar országgyűlés felsőházának – a kormányzó által életfogytiglan kinevezett – tagja lett. Ennek az 1945-ös társadalmi változásokkal lett vége.

Gazdasági és jogi cikkeket már egyetemi hallgató korában is írt különböző folyóiratokba. (Házánk, a Jogállam, a Jogtudományi Közlöny, a Szövetkezés és a Magyar Gazdák Szemléje.)⁹ Szakmai tevékenységének szerves része volt a Magyar Gazdák Szemléjének szerkesztése. Értekezései, tanulmányai, írásai sokasága maradt az utókorra, szakmai megállapításai ma is helytállóak, ugyanakkor a kor lenyomatának hű tükrei.

A második világháború után igazoló bizottságok előtt kellett számot adniuk a közszereplőknek. Az igazoló bizottság előtti meghallgatáson a két világháború közötti tevékenysége alapján nem marasztalhatták el, de az 1945 utáni új hatalmi-politikai berendezkedés a Horthy-korszak tagadására épült, így annak politikai reprezentánsai nem kaphattak szerepet az új szervezetekben. Czettlert idő előtt nyugdíjazták.

Ettől kezdve minden idejét az addig némileg háttérben hagyott tudományos munkának szentelte.¹⁰

Az akadémiai tagsággal járó feladatait mindaddig ellátta, amíg azt hagyták, de a szovjet mintára történő átalakítás után, 1949. november 29-én, tanácskozái taggá minősítették vissza.

Az ÁVH 1950 őszétől figyelte meg, majd ugyanezen év december 18-án letartóztatták. 1951. augusztus 10-én Jónás Béla tanácsa a Grösz-perben zárt tárgyaláson tíz társával együtt a „népköztársaság megdöntésére irányuló szervezkedés kezdeményezése és vezetése” vádjával 1952 februárjában másodfokon 12 évi börtönre, vagyonelkobzásra, valamint a közügyektől 10 évre való eltiltásra ítélte. 1953. április 23-án hunyt el börtönkórházban. Jeltelenül, a Rákoskeresztúri temető 301-es parcellájában „temették” el. A Magyar Tudományos Akadémia 1989-ben rehabilitálta. 1992. május 23-án fia,

⁵ CZETTLER: 1995, 7–25. p.

⁶ Dr. KALMÁR Pálné: Czettler Jenő életútja, kézirat.

⁷ J.H. 1929. 06.02. 1. p.

⁸ Gecse Árpád Czettler Jenőről készült festményének holléte ismeretlen.

⁹ CZETTLER: 1995, 7–25. p.

¹⁰ Dr. KALMÁR Pálné: Czettler Jenő életútja, kézirat.

dr. Czettler Antal, Svájcban élő történész Tápióságon, a Szent Mihály római katolikus plébániatemplom alatti családi kriptába helyeztette örök nyugalomba édesapját.¹¹

Az újjáalakult Jászok Egyesülete Czettler Jenő egykori lakóháza falán – Budapest VI. ker., Andrassy út 83–85.¹² – emléktáblát helyezett el.

Az egyesület minden évben megemlékezik első és alapító elnökéről május 6-án, a Jászok napján (a Redemptio napján), és koszorút helyez el az emléktáblánál.

Utólagos történelmi igazságtétel, hogy 2009-ben a budapesti Corvinus Egyetem Könyvtára Történeti Kutató Könyvtárában elhelyezett mellszobránál is tartottak munkásságát méltató megemlékezést.

A Jászok Egyesülete dr. Czettler Jenő jogi diplomáját 2015-ben restauráltatta. „A kalandos úton megmenekült becses okmány a Jász Múzeum gyűjteményébe került megőrzésre.”¹³

„A Jászságért” Alapítvány megjelentette 7. kiadványaként Czettler Jenő: Mezőgazdaság és szociális kérdés (Tanulmányok és parlamenti beszédek) c. könyvét. (1995. Századvég Kiadó, Akadémiai Kiadó, „A Jászságért” Alapítvány, Püski Kiadó.)

Munkái közül néhány:

Jász gazdák, szász gazdák Bp. 1912., Magyar mezőgazdasági szociálpolitika Bp. 1914., Agrárpolitika Bp. 1932., Az emberi gazdálkodás története Bp. 1939., Agrárpolitika I-III. Bp. 1946–47.

Czettler Jenőnek a hálás utókor a szülővárosában 1997-ben emlékoszlopot állított.

„Az utókor, ha későn is, de elégtételt próbált adni nagyformátumú fiának, a sokoldalúan képzett jogtudós, közgazdász, az egyetemi tanár és politikusnak. Akadémiai tagságát 1989-ben¹⁴ visszaállították, az 1990. március 14-én elfogadott törvény alapján a politikai perben hozott ítéletét megsemmisítették, és ezzel együtt pertörléssel rehabilitálták. A legnagyobb és a 25 évvel ezelőtt újraalapított Jászok Egyesülete által folyamatosan kommunikált elégtétel azonban az, hogy az új egyesület azokat a célokat és elveket, amelyeket Czettler követett, illetve azt az elhivatottságot és odaadást, elkötelezettséget, ami Czettlert jellemezte, egy új korszakban, a XXI. században is példának tekinti.”¹⁵

Jászberény, 2017.

Megjelent:

Dr. Suba Györgyné: Jászok Egyesülete Budapesten 1921–1946. Budapest, 2017. 155. p.

Dr. Suba Györgyné

¹¹ CZETTLER: 1995, 7–25. p.

¹² A ház 2014 nyarán súlyos tűzkárt szenvedett.

¹³ Dr. DOBOS László: Adósai vagyunk szülőföldünknek Bp. 2016. 56–57. p.

¹⁴ [https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Magyar_Tudom%C3%A1nyos_Akad%C3%A9mia_tagjainak_list%C3%A1ja_\(A%E2%80%9393F\)#C](https://hu.wikipedia.org/wiki/A_Magyar_Tudom%C3%A1nyos_Akad%C3%A9mia_tagjainak_list%C3%A1ja_(A%E2%80%9393F)#C)

¹⁵ Dr. KALMÁR Pálné: Czettler Jenő életútja, kézirat.